

չենք նայում լաւատեսութեամբ: Մենք տեսնում ենք այն ներքին քայքայումը, ներքին միութեան բացակայութիւնը, որն, անկասկած, արդելք է հանդիսանում պատերազմական գործողութիւնների բարեկալով ընթացքին: Մենչեւիկներին ներկայացուցիչ քաղաքացի Մերեթելին մատնանշեց, նոյնպէս, որ այս պատերազմում մենք կարող ենք յաղթել միայն, եթէ լինենք բոլորովին միացած ու համերաշխ: Մենք կասկածում ենք, որ կարելի կը լինի հասնել այդպիսի միութեան, եթէ սկսեն պատերազմական գործողութիւնները»:

Ուրիշ խօսքով, մահմետականութեան ներկայացուցիչները բարձրաձայն յայտարարում էին, որ իրենք հակառակ են պատերազմին թիւրքերի դէմ և որ չեն երաշխաւորում մահմետական զանգուածների համակրանքն ու աջակցութիւնը պատերազմի դէպքում: Ճիշտ է, իրենց առաջարկած բանաձեւի մէջ նրանք խոստանում էին «բոլոր մատչելի միջոցներով ցոյց տալ հնարաւոր օժանդակութիւն միւս ժողովուրդներին», բայց այդ սոսի տուրք էր ճարտասանութեան: Յետագայ դէպքերը հաստատեցին, որ Ռուստամբէզովի յայտարարութիւնն աւելի անկեղծ էր և աւելի համապատասխան իրերի վիճակին:

Այնուամենայնիւ, ռազմաշունչ ճառերը շարունակեցին: Նոյն ոգով խօսեցին և Ջուզելին, Ժորդանիան, Լորդկլիպանիձէն, Սեմեոնովը: Մ. Յարութիւնեանը յանուն Դաշնակցութեան յայտարարեց, որ «մենք և բոլոր այն զանգուածները, որոնք իրենց քէն տեւ են մեզ, ես կարող եմ ասել աւելին՝ ամբողջ հայ ժողովուրդը համոզւած է, որ իրեն համար չկայ ուրիշ փրկութիւն, քան այս մարտահրաւէրն ընդունելը և զէնքը ձեռքին ճակատ մեկնելը՝ հայրենի հողը պաշտպանելու համար: Մենք համոզւած ենք, որ այս միակ ճանապարհն է, որը կարող է փրկել մեր ժողովրդի Ֆիդիքալիան դոյութիւնը: Մենք հաւատացած ենք, որ ժողովրդի միակ փրկութիւնը զէնքի մէջ է... Մենք կը շարունակենք պայքարը թիւրքիայի դէմ, որովհետեւ մեզ համար զէնքից բացի ուրիշ փրկութիւն դոյութիւն չունի»...

Ռուստամբէզովից յետոյ ամենից անկեղծ և իր ժողովրդի տրամադրութիւնները ճիշտ արտայայտող պատգամաւորը, այդ օր, անշուշտ, Մ. Յարութիւնեանն էր: Եւ հայ ժողովուրդը, որ յուսահատական կռիւ էր մղում Վեհիւր փաշայի զօրքերի դէմ, կենդանի ապացոյց էր Դաշնակցութեան յայտարարութեան ճշմարտութեան Սէյմում:

Ի վերջոյ, բուն վէճերից յետոյ, Սէյմը միաձայնութեամբ ընդունեց Ժորդանիայի առաջարկած բանաձեւը սոց.-դեմ. Ֆրակցիայի կողմից. «Որովհետեւ թիւրքիայի և Անդրկովկասի միջև չի կայացել խաղաղ հաշտութիւն Անդրկովկասի սահմանների մասին, անդրկովկասեան պատերազմութեան առաջարկում է անյատաղ մեկնել թիֆլիս»: Այս բանաձեւն էր, որ ուղարկեց Տրապիզոն պատերազմութեան:

Ապա Ժորդանիան բացատրեց, որ այս որոշումով «մենք, ուրեմն, պաշտօնապէս մտնում ենք պատերազմի ասպարէզ, այսինքն՝ Անդրկովկասը պատերազմ է վարում թիւրքիայի հետ: Այդ պատճառով, Սէյմը պէտք է երկրում զինուորական վիճակ յայտարարէ»: Բւժարկութեամբ և նոյնպէս միաձայն ընդունեց այս առաջարկն էլ: Միաձայնութեամբ հաստատեց Ժորդանիայի և երրորդ առաջարկը՝ կազմել արտակարգ լիազօրութիւններով